

KİTABXANALARDA ƏMƏK MƏHSUL DARLIĞININ YÜKSƏLDİLMƏSİ YOLLARI

■ **Əmək məhsuldarlığı insanın məqsədəuyğun fəaliyyətinin göstəricisidir, başqa cür desək, əmək məhsuldarlığı əmək sərfinin səmərəlilik dərəcəsidir, insanın məqsədəuyğun fəaliyyətinin səmərəlilik səviyyəsi və yaxud nəticəsi vahidi ərzində yaradılmış müəyyən miqdar istehlak dəyərlərinin miqdarında, yaxud məhsul vahidi ilə sərf edilmiş vaxtla ifadə edilir.**

Kitabxana işində əmək məhsuldarlığı dedikdə sahədə çalışan işçilərin məqsədəuyğun fəaliyyətinin səmərəlilik dərəcəsinə təhlil etmək əhəliyyə kitabxana xidmətinin ümumilikdə səmərəliliyinin əsas göstəricilərinin müəyyənəşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Kitabxana iqtisadiyyatı üzrə tanınmış alim Rəsim Kazımovun qeyd etdiyi kimi, "Kitabxanalarda əmək məhsuldarlığı hər bir işçi tərəfindən müəyyən iş prosesinə sərf olunan əməyin kəmiyyəti və ya vahid norma vaxtı ərzində görülen işlərin həcmi ilə ölçülür. Hər bir kitabxanaçı tərəfindən görülen işlərin müəyyən norma ərzində həcmi artdıqca, yaxud görülen işlərə sərf edilən vaxt azaldıqca əmək məhsuldarlığı artır" (1, səh.33).

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bazar iqtisadiyyatı şəraitində hər bir kitabxananın və ya kitabxana şəbəkəsinin digər kitabxanaya nisbətən üstünlüyü ilk növbədə əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi üçün daha çox imkanların yaradılması ilə ölçülür.

Beləliklə, bazar iqtisadiyyatı şəraitində kitabxana əmək məhsuldarlığının göstəriciləri hər hansı bir rayon, şəbəkə və ya bir kitabxana daxilində oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin ümumi səviyyəsi və səmərəliliyi barədə real təsəvvür yaradan mühüm iqtisadi göstəricilərdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, əmək məhsuldarlığı anlayışını heç də məhsul istehsal edən əməklə eyniləşdirmək olmaz.

Belə ki, kitabxanaçı öz əməyinin məzmununa görə maddi nemətlər istehsal etmir. Lakin iqtisadi

baxımdan məhsuldar işçi kimi fəaliyyət göstərə bilər. Kitabxana işçisi öz əməyinin təbiətinə görə məhsul istehsal edə bilməz, o, ancaq xidmət edə bilər. Lakin bu heç də o demək deyil ki, kitabxanaçı məhsuldar deyildir, o qeyri-istehsal sahəsində çalışan işçidir. Ona görə də "qeyri-istehsal" anlayışı ilə "qeyri - məhsuldar" anlayışını eyniləşdirmək olmaz.

Əmtəə-pul münasibətlərinin əsas amil kimi götürüldüyü bazar iqtisadiyyatı şəraitində kitabxanada əmək məhsuldarlığının yönəldilməsi zərurəti meydana çıxır. Bu isə öz növbəsində kitabxana işində iqtisadi amillərin rolunun güclənməsi ilə əlaqədardır. Prof. A.A.Xələfovun yazdığı kimi, "Kitabxana işinin keyfiyyətcə yeni mərhələyə daxil olması, bu işin daha da mürəkkəbləşməsi, kitabxana işinin keyfiyyət göstəriciləri təhlil edilərkən iqtisadi göstəricilərin keyfiyyət göstəricilərinin əsas amil kimi qiymətləndirilməsi ilə əlaqədardır" (3, s.247). Müasir dövrdə kitabxana işində iqtisadi amillərin aktuallaşdırılması ilk növbədə kitabxanaların əmək məhsuldarlığının artırılması yollarının müəyyənəşdirilməsinə tələb edir.

Kitabxanalarda əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi onun fəaliyyətinin iqtisadi səmərəliliyinin artırılması ilə əlaqədardır. Dos. R.Kazımovun qeyd etdiyi kimi: "Kitabxana işinin iqtisadi səmərəliliyini artırmaq üçün hər bir kitabxanada xeyli daxili ehtiyat mənbələri vardır. Belə ki, kitabxanalarda əmək ehtiyatlarının səmərəli istifadə edilməsi, vaxt itirilməsi hallarının aradan qaldırılması, kollektivlərdə əmək intizamının möhkəmlənməsi, texniki vasitələ-

rin istismarının optimallaşması, qənaət rejiminə əməl edilməsi və s. tədbirlərin həyata keçirilməsi kitabxananın fəaliyyətinin iqtisadi səmərəliliyinə müsbət təsir göstərir" (2, s.57).

Müasir dövrdə kitabxanada əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsində informasiya-kommunikasiya texnologiyasının tətbiqi ən başlıca vasitəyə çevrilməkdədir. Kitabxana işinin mühüm texnoloji proseslərinin komplektləşdirilməsi, oxuculara xidmət işində kompüter və internet vasitələrindən istifadə, CD-ROM, onların texnologiyaları, elektron kataloqlar, elektron göstəricilər, elektron kitablar və s. müasir texnologiyaların tətbiqi, kitabxanalarda əməyin təşkili və onun məhsuldarlığında yeni keyfiyyət dəyişiklərinin meydana gəlməsinə səbəb olur. Bu proses kitabxana daxilində iki istiqamətdə həyata keçirilə bilər:

a) Ənənəvi kitabxana proseslərində texniki və informasiya texnologiyalarının tətbiqi;
b) yeni keyfiyyətli informasiya - kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində kitabxananın məhsuldar qüvvələrinin fəaliyyətinin yeniləşdirilməsi, keyfiyyətcə yeni əmək məhsulunun alınması. (4.s.31)

Nəticədə kitabxana işində oxuculara xidmətin yeni növlərini yaratmaq, insan əməyini yüngülləşdirməklə və ona qənaət etməklə əmək məhsuldarlığını xeyli yüksəltmək olar.

Kitabxanalarda əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsinin olduqca əhəmiyyətli vasitələrindən biri də əmək intizamının lazımı səviyyədə təşkil edilmə-

sidir. Bu isə heç də yalnız işçilərin işə vaxtında gəlib-getməsi deyildir.

Bu proses eyni zamanda kitabxananın hər bir şöbəsində əmək normalarına riayət edilməsini, əməyin elmi təşkilini, əməkdə fərqlənənlər üçün güzəştlər və imtiyazların tətbiq edilməsini nəzərdə tutur. Bu işdə mənəvi və maddi həvəsləndirmə metodlarından da geniş istifadə edilməlidir.

Müasir dövrdə kitabxanalarda əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsinə xidmət edən amillər içərisində kollektivlərdə sağlam psixoloji iqlimin yaradılması da mühüm amil kimi nəzərdən keçirilməlidir.

Nəhayət kitabxanaçılıq fəaliyyətində əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsində ən önəmli amillərdən biri və bəlkə də birinci kadrların peşə səviyyəsinin sistemli surətdə artırılması, onların düzgün yüksəldilməsi və səmərəli istifadə edilməsidir.

Təəssüflə qeyd etməliyik ki, kitabxana işində son vaxtlar müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinin ildən- ilə inkişaf etməsinə baxmayaraq bu işdə hələ də primitiv, texniki əl əməyinin həddindən artıq çox olması müşahidə edilir. Bu isə öz növbəsində bir çox kitabxana əməyinin icrasını darıxdırıcı edir və işçilərin tez yorulmasına, nəticədə isə əmək məhsuldarlığının aşağı düşməsinə səbəb olur.

Bu baxımdan kitabxana işində fiziki, primitiv texniki əl əməyinin zehni əməklə əvəz edilməsi çox mühüm sosial və elmi problem kimi meydana çıxır.

● **Elvira TALİBOVA**

Ədəbiyyat

1. Kazımov R. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı. Dərs vəsaiti. B. 2004, s.88.
2. Kazımov R. Kitabxanalarda əmək məhsuldarlığı. Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya. 2001, №2, s.40-49.
3. Xələfov A. Kitabxanaşünaslığa giriş. Dərslik. I-II hissə. B., 2001, s.452
4. Проблемы экономической деятельности библиотек. М., 1998. с.331

Резюме

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В БИБЛИОТЕКАХ

В статье вкратке рассмотрены важнейшие аспекты организации труда библиотечных работников, пути повышения производительности труда в библиотеках в условиях рыночной экономики.